

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO OLOMOUCKÝ KRAJ
REG. Č.: CZ.02.3.61/0.0/0.0/15_007/0000183

Edukace v tzv. neformálních klubech prvňáčka

Role školních asistentů ve vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí

Příklady dobré praxe

Toto dílo je licencováno pod licencí **Creative Commons BY-SA** (Uveďte původ – Zachovejte licenci). Licenční podmínky najdete na adrese <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

KA 1: Adaptace na školní prostředí prostřednictvím školních asistentů jako základní předpoklad školní úspěšnosti

Garant klíčové aktivity: prof. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.

Zpracovaly: prof. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D., PhDr. Dominika Provázková Stolinská, Ph.D.

Neformální kluby prvňáčků – záměr

Ve školní družině se setkávají žáci mladšího školního věku. Za důležité považujeme jejich vzájemné poznávání, vznik nových přátelství, společné aktivity apod., které přispívají k rozvoji kompetencí, ale i gramotností zejména čtenářské a matematické. Právě daná skutečnost může mít významný vliv na eliminaci problémů, které se pojí se životem žáka ze sociálně nepodnětného prostředí.

Jako motivační faktor bylo využito založení **neformálního klubu prvňáčků**. Jeho podstatou byla práce s prvňáčky s akcentem na žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Žáci zde plnili motivované úkoly, v rámci kterých bylo procvičované učivo a plněny školní úkoly.

Motivačně působilo tematicky zaměřené učení, které tvoří součást projektu. Na práci v klubech participovali zejména školní asistenti a dobrovolníci z řad studentů PdF UP, kteří podle pokynů třídního učitele a speciálních pedagogů pracovali s žákem.

Základní **motivační faktor spočíval** ve vytvoření bezpečného prostředí, kde se žáci cítí dobře, kam se těší, kde s nimi může být i „maminka, bráška“, tj. někdo blízký, kde je jejich účast založena na dobrovolnosti. Neméně důležitým faktorem je znalost zájmů jednotlivých žáků, která je využita pro potřeby motivovaného učení (např. při hře „na dopravu“ žáci určují počty, poznávají barvy, kreslí tvary, dokreslují obrázky, modelují, vystřihují, vlastní práci komentují apod.).

Cílem vytváření neformálních klubů prvňáčků bylo ověřit danou formu jako možný motivační prostředek pro socializaci žáka ze sociálně znevýhodněného prostředí do prostředí školního, a to s akcentem zapojení rodiny. Práce neformálních klubů má ukázat zejména školním asistentům jednu z možností, jak pracovat se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí, a to s ohledem na jejich individuální možnosti a potřeby, tj. v užším kruhu žáků (např. pouze prvňáčků), kde mohou cítit větší jistotu a zázemí, a kde lze kompenzovat různé deficity jejich rodinného prostředí. Tato vize byla východiskem pro stanovení hlavních cílů.

Výstup v podobě ověření této formy práce je určený pro pedagogy a školní asistenty, kteří pracují se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Pro práci neformálních klubů byly stanoveny hlavní cíle.

Cíle neformálního klubu prvňáčků:

- na základě průběžné spolupráce s třídním učitelem zajistit přípravu žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí na školní výuku, procvičovat problematickou látku;
- prostřednictvím skupinové i individuální práce a prostřednictvím motivovaných činností zajistit nejenom přípravu žáků na školní výuku, ale rozvíjet i oblast žákovských zájmů;
- podpořit spolupráci s rodinou při přípravě žáka na školní výuku;
- v rámci neformálního setkávání prvňáčků, školních asistentů a rodičů ukazovat možné přístupy (pracovní listy, hry, výtvarné činnosti) při přípravě na školní vyučování;
- eliminovat dopad nežádoucích vlivů a kompenzovat deficity rodinného prostředí žáka;
- u prvňáčků vytvářet návyk a odpovědnost za každodenní přípravu na školu.

Koordinátor klubu prvňáčků: školní asistent

Organizace:

- setkávání probíhalo jako každodenní činnost v krátkých časových intervalech cca 30 minut;
- záměrem byl rozvoj gramotností prostřednictvím tematicky zaměřených projektů;
- práce probíhala individuálně nebo v rámci menších skupin (3–4 žáci), do nichž byli žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí zařazeni. Důsledně bylo dbáno, aby nedocházelo k selekci těchto dětí.

Zapojení dobrovolníků z řad studentů PdF UP bylo realizované v rámci pedagogických praxí (předmětů povinně volitelných (B) a volitelných (C)). Studenti se zapojovali zejména do projektů, kde pomáhali při zajištění bezpečnosti a při organizaci skupinové práce.

Dobrovolníci ze strany studentů PdF UP pracovali na základě pokynů školních asistentů:

- individuálně se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí (práce s pracovními listy, vyprávění podle obrázků, práce s encyklopediemi, procvičování základů čtení a psaní apod.);
- v rámci skupinových činností hráli se žáky kolektivní hry zaměřené zejména na sociální dovednosti žáků (spolupráce, pomoc druhým, respektování spoluhráče apod.);
- zapojovali se také jako doprovod při školních i mimoškolních akcích (např. návštěva divadla, knihovny).

Průběžné hodnocení:

- na počátku školního roku školní asistenti se žáky založili portfolio žáka;
- portfolio sloužilo současně motivačně také pro sledování pokroků žáka a za účelem rozpoznání problematických oblastí a jejich eliminaci.

Na tvorbě portfolio se podíleli žáci, školní asistenti, přispívat mohli i rodiče žáka např. fotografiemi k tématu „*naše rodina*“.

Cílem založení portfolio byla individualizace v kontextu rozvoje osobnosti žáka, sledování jeho pokroků, ale i jako podpora tvořivosti a motivace žáka ke školní práci, jako podpora reflexe a sebereflexe žáka.

Žáci si vlastní portfolio vytvářeli v rámci šanonů, které měli uloženy ve škole. Portfolio měla základní části: *autoportrét, produkty učení - podle předmětů, produkty mimoškolní*.

1. V úvodní části portfolio byly údaje o žákovi „*autoportrét*“ (obrázky, fotografie).
2. Produkty učení (pracovní listy, domácí úkoly, výtvarné práce). Cílem této části bylo podchytit nabyté znalosti a dovednosti. Třídění složek bylo podle školních předmětů.

3. Produkty mimoškolních aktivit (diplomy ze soutěží, záznamy z výletů se školní družinou, s rodiči).

Byly respektovány etické zásady, tzn., žák byl vnímán a respektován jako vlastník.

Využívána byla široká škála výukových metod, s nimiž byli školní asistenti seznámeni v rámci individuálních a společných setkání s odborníky na PdF UP (konzultace vedla prof. Šmelová, dr. Provázková Stolinská).

Jako vhodné metody a formy byly využívány zejména: učení v dyadických jednotkách, metody kritického myšlení, projektová výuka, výuka s prvky dramatické výchovy, exkurze, návštěvy kulturních zařízení.

Stručná charakteristika využívaných a ověřených metod

Metody slovní byly využívány každodenně, a to i jako doprovodné k jiným metodám, např. ukázka jak správně držet tužku, provádět pohybový úkon, jak postupovat při plnění úkolu nebo vyprávění o tom co je správné či nesprávné.

Jedná se o metody:

- **monologické**, kdy pedagog dětem vypráví (např. příběh), vysvětluje (např. správný postup);
- **dialogické**, kde dochází k výměně myšlenek mezi dospělým a žáky, mezi žáky navzájem (téma vychází z aktuální situace, ze zájmu žáků, jejich zážitků);
- **práce s učebnicí nebo knihou** patří ke každodenním činnostem ve školní družině, kdy dospělý např. pomocí encyklopedie názorně vysvětluje nebo doplňuje poznatky související s aktuálním tématem, s probíraným učivem.

K oblíbeným činnostem patřilo **využívání prvků dramatické výchovy**. Pro práci byl využíván výstup z kurzu Dramatická výchova realizovaného v rámci projektu **Škola s místem pro všechny** reg. č.: CZ.1.07/1.2.25/01.0017.

(Dostupné: https://www.kvic.cz/aktualita/5110/Metodicke_listy_Dramaticka_vychova_na_skole)

Využívané byly i **metody kritického myšlení**

PĚTILÍSTEK – metoda spočívá v rozvíjení klíčového tématu, např. téma, s nímž pracují žáci ve škole, moje rodina, můj kamarád. Zvolené téma je postupně na základě popisu rozvíjeno.

1. charakteristika tématu - ústředního pojmu (dvě přídavná jména),
2. vyjádření činností souvisejících s tématem (tři slovesa),
3. na další řádek zapíšeme čtyřslovný výraz vyjadřující pocit (věta o čtyřech slovech),
4. na závěr je provedeno jednoslovné shrnutí – synonymum v podobě jednoho podstatného

jména.

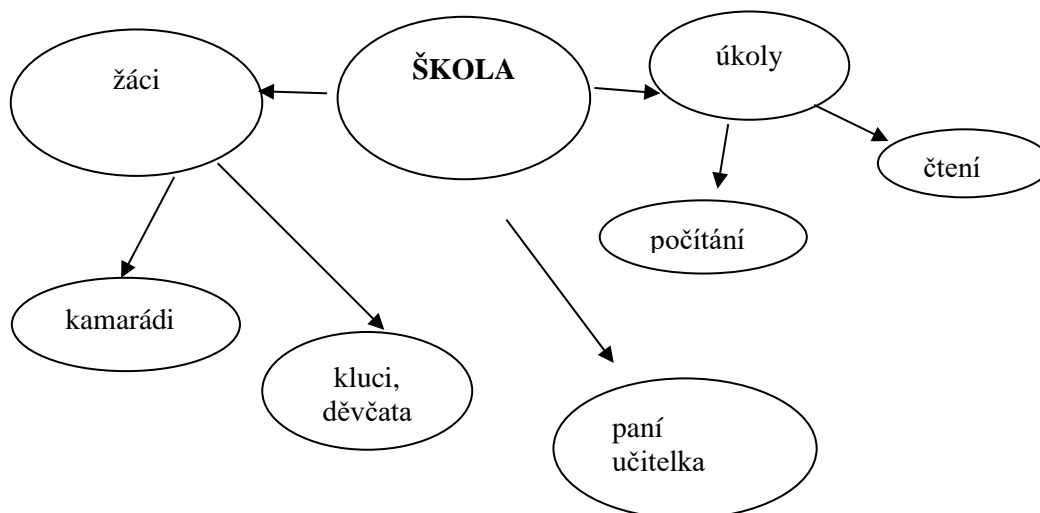
Příklad: Pětílístek

Kamarád
veselý - hodný
povídá si - hraje si - směje se
hrajeme si společně ve třídě
Honzík

MYŠLENKOVÁ MAPA pomáhá přehledně a ve vizualizované podobě zaznamenat, řešit určitý problém, téma či situaci. Myšlenkovou mapu lze vhodně využít i v rámci vytváření projektů.

Příklad: Využijeme velký formát papíru, do jehož středu napíšeme klíčové slovo. Žáci postupně ke klíčovému slovu říkají slova, která je napadnou. Pedagog slova zaznamenává pomocí písma či obrázků. Následně žáci s pedagogem dávají pojmy do vzájemných souvislostí a postupně doplňují.

Příklad: Téma škola

V rámci projektu byly využívány **exkurze** např. do městské knihovny, na poštu, do divadla.

Osvědčily se také **didaktické hry a hry s pravidly**, které významně pomáhají k podpoře socializace, vedou k sebekontrolě a schopnosti dodržovat stanovená pravidla. Jako metodickou podporu byl využíván portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů Dostupné na: <http://www.asistentpedagoga.cz/metodicke-prirucky/>

Školní asistenti byli informováni, že mohou využívat nejenom knihovnu ZŠ, kde působili, ale měli možnost využít i knihovnu do projektu zapojených kateder a ústavů.

Činnost a efektivita neformálních klubů byla průběžně hodnocena. Analýza a její závěry jsou uvedeny v tabulce níže.

Reflexe: Edukace v tzv. neformálních klubech prvňáčka - činnost školních klubů

Kategorizace *	Poznámkování
Činnost a cíle	získávání důvěry a zájmu pracovat – získat pocit bezpečí, zvýšení sebevědomí žáka, získání pocitu u žáka, že „ <i>cizí osobě</i> “ na něm záleží, zlepšení známek a pochopení učiva, kontrola práce, dopomoc, grafomotorická průprava, procvičování a upevňování školních znalostí (převážně matematika a ČJ), vycházky do přírody pro opakování znalostí z prvouky, vytváření učebních materiálů (převážně pracovních listů) pomoc s domácími úkoly, činnosti estetické, poznávací, pracovní, společenské,
Poznámky a doporučení	osvědčila se tolerance k zájmu o učení v průběhu týdne – v PO a PÁ, didaktické hry (menší zájem o učení), v ÚT – ČT pracovní listy, domácí úkoly, činnosti byly voleny dle zájmu a aktuálního naladění žáků, nutné vést žáka k zodpovědnosti – dokončit činnost, nutné pro činnost získat rodiče žáka (zde se objevoval nezáměr o vzdělávání, nezáměr o spolupráci se školou, averze rodičů mezi sebou atp.), problematika spolupráce je blíže rozpracovaná v části „ <i>Spolupráce s rodinou prvňáčka</i> “,
Výhody činnosti lektora pro žáky	osobní přístup, individuální péče, zlepšení učebních výsledků,
Výhody pro školu	pomoc učitelům, zlepšení učebních výsledků žáků, pomoc družinářům,
Nevýhody pro školu	administrativa, jiné nevýhody nebyly hodnoceny – pouze výhody!

*Kategorizace byla sestavena především z vivo kódů vytvořených při reflexi podkladů (tzv. „kódování“).